

Oog voor elkaar

AUTEUR Tineke Lupi

Toen stadssocioloog Talja Blokland in 1998 promoveerde op een onderzoek naar de betekenis van stadsbuurten voor hun bewoners was haar uitgangspunt dat sociale netwerken geen gemeenschappen zijn. In plaats daarvan richtte ze zich op het begrip publieke familiariteit hetgeen tot zogenaamde 'imagined communities' zou leiden. De Vlaamse antropoloog Soenen wees Blokland er echter terecht op dat zij publieke familiariteit toch vooral invulde als persoonlijke banden en weinig aandacht had voor korte contacten in de openbare ruimte. In het boek *Oog voor elkaar* (2008) vult Blokland deze blinde vlek in haar werk in, en het kan dan ook beschouwd worden als een aanvulling op haar veel geciteerde werk van tien jaar geleden. Maar Blokland zou zichzelf niet zijn als ze haar ambities niet hoger zou leggen. Dat korte contacten ertoe doen beschouwt ze als een gegeven; de vraag die ze zichzelf in dit boek stelt is hoe ze ertoe doen. Hier komt de these van Jane Jacobs over 'ogen-op-de-straat' om de hoek kijken. Net als vele anderen is Blokland een aanhanger van Jacobs' visie op de stad. Echter, zo constateert zij, haar these is nooit echt empirisch onderbouwd. Een onderzoek naar veiligheidsbeleving in Rotterdam, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), bood hier de perfecte gelegenheid toe.

De vier Rotterdamse buurten waar het onderzoek plaatsvond, Lombardijen, Tussendijken, Pendrecht en Hillesluis, scoren alle relatief laag op de veiligheidsindex van de gemeente. De geïnterviewde winkeliers noemden ook veel tekenen van overlast, criminaliteit en verloedering. Toch ervaren bewoners dit zelf nauwelijks. Hun veiligheidsbeleving is veel meer gebaseerd op sociale signalen in de openbare ruimte. Zaken als vuil op straat, zo stelt Blokland, geven mensen het idee dat anderen niet om hun buurt geven. Hoewel ze er zelf andere normen over wat normaal is op na houden, ontstaat hierdoor een zogenaamde situationele normaliteit. Samen met het feit dat bewoners van heterogene stadswijken elkaar steeds minder goed kunnen inschatten, zorgt dit voor afnemende sociale controle.

Deze processen van vertrouwen zijn zeer subtiel en daarom moeilijk met grote beleidsingrepen aan te pakken. Ook gaat het niet, zo betoogt Blokland meerdere malen, om gemeenschapsvorming en hechte contacten tussen alle burens. De diverse percepties en het ruimtegebruik van bewoners zijn veel bepalender voor sociale controle. Het onderzoek laat zien dat functiemenging, zoals gepropageerd door Jacobs, daaraan bij kan dragen. Doordat mensen elkaar bij scholen en winkels in de wijk regelmatig tegenkomen, ontwikkelen ze publieke familiariteit en worden ze ook beter in de 'kunst van het thuiszijn'. Ogen-op-de-straat zorgt dus voor meer oog voor elkaar en daarmee voor een grotere

veiligheidsbeleving. Deze werking van functiemenging is echter geen gegeven. Persoonskenmerken en andere omgevingsfactoren spelen ook een grote rol bij de inschattingen die mensen van elkaar en de staat van de openbare ruimte maken. Blokland pleit dan ook voor een inzet op mensen met zogenaamde 'robuste identiteiten' die 'stedelijkheid om de hoek' lijken te willen.

Het principe van ogen-op-de-straat is belangrijk, maar hoe werkt het?

Omdat Blokland VROM wist te overreden om in plaats van een aparte onderzoeksrapportage direct een boek op te leveren, is *Oog voor elkaar* met verschillende doelen geschreven. Dat is ook gelijk de zwakte van het boek. Met name in het begin springt ze van de hak op de tak. Saaie statistieken worden afgewisseld met academische beschouwingen over de beleving van wonen en identiteit. De breedspakige stijl waarin deze hoofdstukken geschreven zijn draagt bovendien niet bij aan de leesbaarheid. Dit alles verandert echter als Blokland aan de kern van haar betoog toekomt en de cijfers plaatsmaken voor interviewcitaten. De hoofdstukken over de beleving van de openbare ruimte, het thuisgevoel in de buurt en sociale controle zouden door iedereen die iets met het leven in stadswijken te maken heeft gelezen moeten worden. Voor zowel de aanpak van achterstandsbuurten, herstructurering als de bouw van nieuwe wijken bieden ze namelijk zeer belangrijke lessen.

Blokland, T. (2008) Oog voor elkaar. Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad. Amsterdam: Amsterdam University Press. ISBN 9789089640437.

Literatuurselectie

Blokland, T. (1998) Wat stadsbewoners bindt. Kampen: Kok Agora.

Soenen, R. (2006) Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad. Antwerpen: Garant.